

Prof. dr hab. *Alfred Lutrzykowski*

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych. Zakład Administracji
<https://orcid.org/0000-0002-5766-9229>

RECENZJA¹

osiągnięć naukowych, aktywności naukowej, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę Pani dr *Karoliny Tybuchowskiej-Hartlińskiej*, ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

1. Podstawowe dane o Kandydatce

Pani *Karolina Tybuchowska-Hartlińska* w 2005 r. ukończyła studia wyższe na kierunku politologia na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Pracę magisterską poświęciła problematyce bezpośredniego wyboru organu wykonawczego podstawowych jednostek samorządu terytorialnego w Polsce po 2002 r. Po ukończeniu studiów Kandydatka została zatrudniona na stanowisku asystentki w Instytucie Nauk Politycznych tej Uczelni. Równoległe z realizacją obowiązków dydaktycznych i organizacyjnych, rozpoczęła badania naukowe dotyczące elekcji organów samorządu terytorialnego na poziomie subregionalnym. Na podstawie rozprawy pt. *Wybory do samorządu terytorialnego w subregionie ciechanowskim na tle wyników ogólnopolskich* uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w dniu 16 grudnia 2009 r. Od 2010 r. jest adiunktem w Instytucie Nauk Politycznych UWM. Dwukrotnie (2010 i 2015 r.) przebywała na urlopie macierzyńskim, nie przerywając w zasadzie dalszych badań naukowych, które owocowały kolejnymi publikacjami. Kandydatka, przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, w ramach którego przygotowana została niniejsza recenzja, nie ubiegała się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

¹ Recenzja sporządzona na podstawie uchwały Nr 17/2023 Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 24 października 2023 r. Zob. też: pismo Przewodniczącego Rady Dyscypliny, Pana prof. dr. hab. Arkadiusza Żukowskiego, WNS.INP. 5211.1.2023 r. z dnia 10.11. 2023 r.

2. Podstawa prawna – obowiązujące przepisy i kryteria oceny przedstawionego osiągnięcia naukowego Kandydatki oraz innych form Jej dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych, w zakresie współpracy z instytucjami publicznymi i popularyzujących naukę

W związku z wnioskiem Pani dr *Karoliny Tybuchowskiej-Hartlińskiej*, w dniu 28 sierpnia 2023 r. zostało wszczęte postępowanie o nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Postępowanie to jest prowadzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2023, poz. 742 ze zm.). Zgodnie z art. 218 powołanej ustawy, podmiotem habilitującym jest Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Jego uprawnienie do prowadzenia postępowania w sprawie nadawania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji oraz nadawania stopnia doktora habilitowanego w tej dziedzinie i dyscyplinie naukowej realizowane jest, stosownie do postanowień statutu Uczelni, przez Radę Naukową Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (Uchwała Nr 361 Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 27 czerwca 2023 r.).

Kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w określonej dziedzinie nauki i dyscyplinie naukowej zostały określone w art. 219 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Są to: 1. posiadanie stopnia doktora w określonej dziedzinie nauki lub sztuki; 2. posiadanie w dorobku naukowym osiągnięcia stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (w tym: co najmniej jednej monografii naukowej ogłoszonej przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym na podstawie art. 267 ust. 2 pkt lit. a ustawy lub co najmniej jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych ujętych w wykazie sporządzonym na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy); 3. istotna aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Wskazane kryteria stanowią podstawę zawartej w niniejszej recenzji oceny dorobku naukowego Kandydatki, ze szczególnym uwzględnieniem wskazanego we Wniosku cyklu powiązanych tematycznie artykułów oraz Jej osiągnięć w dziedzinie dydaktyki i kształcenia kadr naukowych, osiągnięć organizacyjnych

w macierzystej Uczelni i poza nią, a także aktywności w zakresie popularyzowania nauki i aktywności eksperckiej.

3. Informacje dotyczące ocenianych osiągnięć naukowych Kandydatki

Pani dr *Karolina Tybuchowska-Hartlińska* legitymuje się poważnym, interesującym dorobkiem naukowym. Tytuły opracowań umieszczonych w obszernym wykazie publikacji precyzyjnie wskazują problemy będące przedmiotem Jej zainteresowań badawczych.

Dane naukometryczne dotyczące dorobku naukowego zgromadzonego po uzyskaniu przez Kandydatkę stopnia naukowego doktora dowodzą, iż Jej opracowania są znane w środowisku badaczy, co ilustruje między innymi liczba cytowań (wg Google Scholar – 47). Sumaryczny współczynnik Impact Factor wynosi 3.248. Indeks Hirscha – wg Google Scholar – wynosi 4.

Informacje te nie stanowią wprawdzie kryterium oceny dorobku naukowego, to jednakże potwierdzają aktywną, twórczą obecność Kandydatki w naukowym dyskursie dotyczącym węzłowych problemów polityki lokalnej. Jej uwagi, oceny i konkluzje odnoszące się do partycypacji, procesów wyłaniania organów samorządu terytorialnego oraz bezpieczeństwa lokalnego, tak mocno akcentowanego w ostatnich latach, są przywoływane w literaturze naukowej, stanowiąc inspirację do dalszych badań. Te trzy motywy (partycypacja, wybory i bezpieczeństwo) są stale obecne jako zasadniczy przedmiot zainteresowań badawczych Pani dr *K. Tybuchowskiej-Hartlińskiej*. Potwierdza to choćby pobieżna lektura tytułów Jej publikacji naukowych.

W przedstawionej dokumentacji brak informacji dotyczącej sumarycznej punktacji ministerialnej.

Pani Doktor jest autorką monografii naukowej pt. *Wybory do samorządu terytorialnego w Polsce. Dwadzieścia lat doświadczeń w subregionie ciechanowskim*, wydanej w 2012 r. Praca ta jest pokłosiem badań, których wyniki były zaprezentowane w rozprawie doktorskiej nt. *Wybory do samorządu terytorialnego w subregionie ciechanowskim na tle wyników ogólnopolskich*, obronionej w grudniu 2009 r. Monografia ta została opublikowana przez znane toruńskie wydawnictwo Europejskie Centrum Edukacyjne.

Kandydatka, występując tym razem jako współautorka, wskazuje dwudziestoosiemiostronicowe okolicznościowe opracowanie pt. *Profesor Waldemar Żebrowski. Jubilat. W 65 rocznicę urodzin* (Wydawca: Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2017), kwalifikując je jako monografię naukową. Mając na uwadze charakter i treść

tego opracowania, należy tę kwalifikację uznać za nieuzasadnioną szarżę nazewniczą. Ta wartościowa skądinąd publikacja nie spełnia kryteriów monografii naukowej.

Pani Doktor jest autorką trzynastu (13) i współautorką trzech (3) rozdziałów monografii naukowych. Z tego trzy (3) rozdziały Jej autorstwa opublikowane były przed uzyskaniem stopnia doktora (lata 2007 i 2008). Pozostałe monografie (12), zawierające Jej autorskie bądź współautorskie rozdziały, były opublikowane w latach 2011-2023, a więc po uzyskaniu ostatniego awansu naukowego. Dwa rozdziały, opracowane w języku angielskim, zamieszczone są w monografiach opublikowanych przez renomowane wydawnictwa zagraniczne (Routledge, London-New York; Brill-Ferdinand Schöning, Paderborn. (Zob. dokumentacja dołączona do Wniosku Kandydatki, Załącznik nr 4, s. 3, poz. 2, p-ky 1 i 3). Osiem (8) spośród powołanych monografii zostało opublikowanych przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, pozostałe (5) ogłosiły: Wydawnictwo Adam Marszałek, Wydawnictwo Remar (Sosnowiec), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR (Warszawa), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (Toruń) oraz Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM (Poznań).

Kandydatka jest autorką dwudziestu (20) haseł zamieszczonych w słownikach i leksykonach opublikowanych w znanym polskim wydawnictwie (Wydawnictwo Adam Marszałek). Sześć (6) haseł, zamieszczonych w słownikach opracowano w języku angielskim (zob. dokumentacja dołączona do Wniosku Kandydatki, s. 5, poz. 1-6). Dwa hasła znalazły się w słownikach opublikowanych w 2007 r., pozostałe (18) po uzyskaniu przez autorkę stopnia naukowego doktora.

Jedenaście (11) artykułów Kandydatki, zostało opublikowanych w poważnych i cenionych czasopismach naukowych. Osiem (8) z nich wymienionych jest w cyklu publikacji wskazanym jako osiągnięcie naukowe w niniejszym postępowaniu. Są to opracowania autorskie (6) i współautorskie (2). Jedno (1) opracowanie (autorskie), spośród pozostałych trzech z tej grupy, było ogłoszone w 2006 r., a więc przed doktoratem. Dwa artykuły są opracowaniami współautorskimi (2014 r.).

Powoływane tu artykuły były publikowane w *Przeglądzie Prawa Konstytucyjnego* (Wydawca: Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń), *Political Preferences* (pismo CEPSA, wydawane przez Uniwersytet Śląski), *Polish Political Science Yearbook* recenzowane i indeksowane czasopismo naukowe;

Wydawca: Wydawnictwo Adam Marszałek), *Regional and Federal Studies* (Academic journal published by Routledge. Group Taylor & Francis, United Kingdom), *Regional Formation and Development Studies*, (Country: Lithuania Medium: Print), *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne* (punktowane w licznych bazach referencyjnych czasopismo polskich akademickich ośrodków politologicznych; patronat i wsparcie: ZG PTNP i KNP PAN; Wydawca: Wydawnictwo Adam Marszałek), *Roczniki Nauk Społecznych* (indeksowane czasopismo Towarzystwa Naukowego KUL), *Szkice Humanistyczne* (kwartalnik naukowy Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. J. Rusieckiego, legitymujący się punktacją ministerialną). Pięć (5) spośród wszystkich jedenastu artykułów opublikowanych jest w języku angielskim, w tym dwa (2) w wydawnictwach zagranicznych i trzy (3) ogłoszone w indeksowanych wydawnictwach polskich.

Kandydatka jest także autorką dwóch recenzji prac naukowych. W 2005 r. opublikowała recenzję w powoływanych wyżej *Szkicach Humanistycznych*. Natomiast w r. 2016 w *Political Studies Review* (Published by the Political Studies Association and Blackwell Publishing. Basingstoke, Anglia) ogłoszona została (w języku angielskim) recenzja książki niemieckiej autorki A. Röcke, z Humboldt University Berlin². Pani Doktor wchodziła w skład redakcji naukowych trzech (3) monografii. Ostatnia z tych monografii ukazała się w 2016 r. Pozostałe dwie (2) - w latach 2007 i 2008, a zatem przed uzyskaniem doktoratu (zob. dokumentacja dołączona do Wniosku Kandydatki, Załącznik nr 4, s. 7, poz. 3).

W latach 2013-2019 Kandydatka sprawowała funkcję koordynatora regionalnego w ramach ogólnokrajowego projektu badawczego. Efektem prac zespołu wykonawców były publikacje naukowe zamieszczone w *Political Preferences*. Pani Doktor odgrywała w tym przedsięwzięciu ważną rolę rozwiązując problemy organizacyjne, ale także zapewniając merytoryczną i metodologiczną spójność procesu badawczego oraz - na końcowym etapie - przygotowania opracowań do publikacji.

Od 2022 r. Kandydatka uczestniczy w pracach międzyuczelnianego zespołu zajmującego się problematyką wyzwań i zagrożeń, wobec których stają obecnie wspólnoty samorządowe i ich organy. Efektem tych prac są dwie

² Zob. dokumentacja dołączona do Wniosku Kandydatki, Załącznik nr 4, s. 17-18, poz. 13, p-ktę 1 i 2.

publikacje wykazane w spisie tytułów cyklu artykułów wskazanych jako „osiągnięcie naukowe”³.

4. Ocena wskazanego przez Kandydatkę osiągnięcia naukowego

Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, wskazanych jako osiągnięcie naukowe, stanowiący podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, obejmuje piętnaście (15) opracowań poświęconych istotnym problemom nauk o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie. Pięć (5) z nich opracowanych jest w języku angielskim. Czternaście (14) z tych prac było publikowanych w latach 2012-2023. Jedna (1) była ogłoszona w 2007 r. (przed uzyskaniem doktoratu). Siedem (7) ze wskazanych opracowań to rozdziały w monografiach naukowych. Praca z 2007 r. ma charakter rozdziału monografii naukowej. Pozostałe (8) były opublikowane w czasopismach naukowych. Trzy (3) pozycje – to opracowania współautorskie; wszystkie w języku angielskim (zob. oświadczenia dotyczące udziałów/wkładu procentowego Kandydatki (zob. dokumentacja dołączona do Wniosku, Załącznik 4). Dwa z nich ogłoszone zostały w 2023 r., w wysoko ocenianych wydawnictwach zagranicznych. Przedstawione w nich są wyniki badań wspomnianego wyżej zespołu międzyuczelnianego, w badaniach którego uczestniczy Pani Doktor. Zespół ten zajmuje się zjawiskami zagrażającymi realizacji celów i zadań samorządu terytorialnego, jego ustrojowej pozycji, samodzielności i roli w życiu społeczności lokalnych. Podjęcie problemów, jakie pojawiły się przed samorządami po agresji Rosji na Ukrainę (luty 2022 r.), nadaje tym badaniom dodatkowy, bardzo istotny aktualnie wymiar poznawczy i aplikacyjny.

Tytuł cyklu, z punktu widzenia merytorycznego (przedmiotowego), jest komunikatywny i nie budzi zastrzeżeń. Autorka wskazuje w nim trzy zasadniczej wagi czynniki warunkujące zjawiska i procesy polityki lokalnej, którymi są: obywatelska partycypacja, wybory jako demokratyczna zasada i sposób powoływania organów władzy publicznej oraz stosunkowo szeroko rozumiane bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Pewne wątpliwości budzić może problem delimitacji pojęć: „partycypacja” i „wybory”. Sama Autorka w jednym z artykułów tego cyklu napisała: „Główną formą uczestnictwa obywateli w życiu publicznym są wybory”⁴. Tę drobną nieścisłość dotyczącą dystynkcji

³ Zob. dokumentacja dołączona do Wniosku Kandydatki, s. 2, poz. 2, p-pty 12 i 15 oraz s. 21, poz. 15, p-pty 3 i 5.

⁴ *Partycypacja obywatelska na poziomie lokalnym*, Preferencje Polityczne, nr 3/2012, s. 215.

nazw/pojęć można uznać za dopuszczalną, gdyż Autorka wyraźnie rozgranicza te instytucje, a w swoich badaniach i analizach wiele uwagi poświęca innym niż wybory instytucjom demokracji bezpośredniej. Wskazanie – trzymając się ujęcia Autorki - partycypacji, wyborów i bezpieczeństwa stanowi ostatecznie trafny i wielce obiecujący punkt wyjścia pogłębionej charakterystyki instytucjonalnych demokracji i mechanizmów władzy publicznej na parterowym poziomie struktury terytorialno-ustrojowej państwa. Podejście takie pozwala jednocześnie pokazywać i objaśniać społeczną istotę lokalnej demokracji, meandry i niuanse jej politycznych inspiracji i motywów oraz realne oblicze kultury politycznej społeczności lokalnej. Wskazane wzajemnie warunkujące się czynniki stanowią normatywne oraz instytucjonalne ramy i podstawę lokalnego mechanizmu odpowiedzialnego za organizowanie i kierowanie życiem zbiorowym mieszkańców poszczególnych jednostek samorządowych.

„Partycypację”, „wybory” i „bezpieczeństwo” Kandydatka w tytule cyklu traktuje jako „teoretyczne i empiryczne determinanty” polityki lokalnej, co budzi moje zastrzeżenia terminologiczne oraz wątpliwości natury frazeologicznej i semantycznej. Udział mieszkańców jednostek samorządowych w realizacji rozmaitych zadań, uczestnictwo w podejmowaniu decyzji i inne formy aktywności społecznej to bez wątpienia „empiria” (rzeczywistość, praktyka) polityki – nie tylko lokalnej. Tak samo można zakwalifikować wybory i działalność na rzecz bezpieczeństwa lokalnego. Moją wątpliwość budzi natomiast to, czy są to „teoretyczne determinanty” polityki lokalnej? Można przypuszczać, że Pani Doktor miała na uwadze teoretyczne koncepcje, uzasadnienia i modele (nie determinanty!) polityki lokalnej. Trudno bowiem partycypację, wybory i bezpieczeństwo, tak rozumiane (jako praktyka, a więc empiria społeczna), traktować jako „teoretyczne determinanty” polityki gminnej bądź powiatowej, chociaż u podstaw polityki na każdym szczeblu tkwią określone założenia teoretyczne i modelowe. Nie jestem przekonany, czy frazem ten („teoretyczne determinanty”) jest poprawnym konstruktem wyrazowym z punktu widzenia logiki i semantyki? Czy teoria stanowi, jak w tym przypadku, determinantę polityki lokalnej? Wprawdzie w regulacjach prawnych (konstytucyjnych i ustawowych), które ustanawiają obowiązujące wzory zachowań obywateli i instytucji pełniących funkcje regulatorów życia zbiorowego oraz odpowiedzialnych za utrzymanie ładu społecznego, są zakodowane pewne idee i modele. Nie nazywałbym ich jednak determinantami – ani teoretycznymi, ani empirycznymi. Tytuł cyklu ma charakter niejasnego związku frazeologicznego. Zaproponowany w nim związek wyrazów nie jest

„ustabilizowany” (utrwalony) w praktyce językowej debaty naukowej i w piśmiennictwie. Zgłoszone tu wątpliwości dotyczące tytułu wskazanego przez Kandydatkę cyklu publikacji mają zatem/jedynie charakter formalny, dotyczący jego werbalizacji, co stanowić może – rzecz jasna – przedmiot rozważań logiczno-semantycznych, nie rzutujących na ocenę wartości poznawczych i aplikacyjnych tych opracowań. Warto jednak mieć na uwadze, że to treść opracowań naukowych wchodzących w skład prezentowanego cyklu jest czynnikiem rozstrzygającym o poprawności doboru jego tytułu, który powinien trafnie i wyczerpująco określać problemy będące przedmiotem rozważań zawartych w poszczególnych opracowaniach. Z tym ściśle związana jest kwestia merytorycznej i metodologicznej spójności ujętych w cyklu artykułów/rozdziałów, które już wcześniej otrzymały samodzielny byt i status publikacyjny. Cykl stanowi w tym przypadku swoistą całość, wykreowaną pod kątem ukazania wyników badań naukowych dotyczących istotnych – poznawczo, ale i w perspektywie praktyki społecznej - wątków tematycznych określonych doniosłych problemów, zjawisk, procesów etc. Polityka lokalna jest właśnie niezwykle skomplikowanym, wielowymiarowym i wieloprzyczynowo uwarunkowanym procesem. Tak rozumiana stanowi współcześnie nadzwyczaj ważny problem/przedmiot badań naukowych. Trwająca od pewnego czasu ofensywa sił/ruchów i koncepcji antydemokratycznych czyni te badania szczególnie ważnymi, zdecydowanie wykraczającymi poza perspektywę poznawczą. Wydarzenia wokół polskiego samorządu terytorialnego, zwłaszcza z okresu ostatnich dwóch kadencji, jednoznacznie dowodzą prób zawężania przestrzeni aktywności oraz stopnia samodzielności terytorialnych wspólnot samorządowych i ich demokratycznie wyłanianych organów. Kandydatka, przywołując wyniki badań, *sine ira et studio*, ukazuje szereg barier, wyzwań i niebezpieczeństw, które zagrażają ustrojowej pozycji i roli samorządu terytorialnego.

W zaproponowanym przez Panią Doktor cyklu artykułów naukowych łatwo wyróżnić trzy względnie jednorodne tematycznie części, co jest konsekwencją przyjętych założeń redakcyjnych tak skonstruowanego zbioru opracowań. I tak część pierwsza cyklu zawiera pięć (5) pozycji poświęconych partycypacji obywatelskiej ukazywanej z perspektywy lokalnej i regionalnej. Są to cztery (4) artykuły opublikowane w *Political Preferences* (w latach 2012-2016) oraz jedno (1) opracowanie (w języku angielskim) stanowiące rozdział w monografii naukowej wydanej w Niemczech w 2021 r. Ostatnia wymieniona pozycja, dotyczy problemu partycypacji politycznej w Federacji Rosyjskiej, na

przykładzie obwodu kaliningradzkiego/królewieckiego, co może stanowić przyczynek do ustrojowych analiz komparatystycznych.

Część drugą cyklu stanowi siedem (7) opracowań dotyczących wyborów (samorządowych oraz do Parlamentu Europejskiego). Prace te powstały na podstawie wyników badań empirycznych dotyczących demokratycznej elekcji organów samorządowych w Polsce i państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Terenem badań dotyczących wyborów do Parlamentu Europejskiego był Okręg warmińsko-mazurski i podlaski. Z ujętych w tej części cyklu opracowań trzy (3) z nich stanowią rozdziały w monografiach naukowych opublikowanych w polskich wydawnictwach uczelnianych. Cztery (4) pozycje – to artykuły ogłoszone w czasopiśmie naukowych polskich i zagranicznych. Trzy (3) z nich opublikowano w języku angielskim.

Na część trzecią cyklu składają się trzy (3) opracowania dotyczące wybranych aspektów bezpieczeństwa lokalnego. Zostały one - jako rozdziały monografii naukowych - ogłoszone, w dwóch (2) przypadkach, przez polskie uczelniane oficyny wydawnicze, natomiast trzecie (opracowanie) ukazało się w pracy opublikowanej w 2023 r. w języku angielskim, za granicą. Wskazane przez Kandydatkę publikacje naukowe, podejmujące węzłowe zagadnienia nauk o polityce i administracji, zostały uporządkowane w sposób pozwalający uznać je za cykl tematycznie powiązanych opracowań.

Warto przy tym podkreślić, iż są to opracowania, z których większość powstawała w okresie rosnącego w kraju zainteresowania i dyskusji nad poszerzaniem katalogu form realizacji podmiotowości obywatelskiej w życiu publicznym. Pani Doktor należy do niezbyt licznej grupy badaczy tych problemów, którzy przybliżali polskiemu środowiskom naukowym (także środowiskom politycznym) informacje o inicjatywach dotyczących partycypacji powstałych w odległych w niektórych przypadkach zakątkach świata. Jednocześnie była to recepcja wiedzy na ten temat powstałej w zagranicznych ośrodkach naukowych. Publikowane wówczas opracowania Kandydatki nadal stanowią wartościowy, oryginalny dorobek naukowy, posiadający również trudne do przecenienia walory pragmatyczne, rozumiane jako swoiste, wciąż aktualne wskazówki na użytek codziennej, dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej. Coraz bardziej bogaty dorobek polskich badaczy fenomenu obywatelskiej partycypacji, wyłaniania organów samorządowych oraz bezpieczeństwa lokalnego stanowi efekt między innymi utrwalonej w publikacjach Pani Doktor refleksji nad rozszerzaniem form podmiotowej roli

obywateli w rozwiązywaniu problemów życia zbiorowego społeczności lokalnych, regionalnych - i nie tylko na tym szczeblu.

Kluczową kategorią rozważań dotyczących różnorodnych form demokracji bezpośredniej jest wspólnota społeczności lokalnej będąca zbiorowym, samorządnym podmiotem demokracji politycznej. Autorka, prezentując podstawowe instytucje obywatelskiej partycypacji, buduje przekonujący obraz elementarnych mechanizmów i realnych przejawów demokracji na poziomie społeczności lokalnej. Jest to przy tym obraz ukazujący ten tak ważny wymiar aktywności mieszkańców niejako „od wnętrza” lokalnej sceny politycznej.

W opracowaniach poświęconych partycypacji Pani Doktor z nieukrywaną pasją poszukuje odpowiedzi na pytania o charakter motywacji skłaniających mieszkańców do aktywnych zachowań oraz ich związek z poglądami i postawami politycznymi, przynależnością do określonych partii politycznych, związków zawodowych czy struktur sektora obywatelskiego. Interesujące są wyniki badań wskazujących na wpływ szeregu innych czynników na aktywność i preferencje konkretnych form partycypacji. Autorka wykazuje się w tym zakresie badawczą dociekliwością, ale też wyczuwalnym dystansem i ostrożnością w formułowaniu ocen. Dotyczy to również wyników Jej własnych badań, które – jak to ujęła – „zrodziły więcej pytań i wątpliwości, aniżeli znalezionych odpowiedzi”⁵. Wyraża natomiast zdecydowane opinie mówiące o realnych zachowaniach badanych populacji w zakresie korzystania z instytucji demokracji bezpośredniej, pisząc wprost: „Obywatele nie potrafią w pełni wykorzystać danych im przez państwo przywilejów” (tamże). Opinię tę w jakimś stopniu łagodzą (a może raczej uzupełniają) informacje i oceny dotyczące budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego).

Autorka, bazując na wynikach badań uzyskanych w toku realizacji ogólnokrajowego programu badawczego stwierdza, iż ta forma partycypacji obywatelskiej cieszy się coraz większym zainteresowaniem mieszkańców. Wskazuje przy tym, że „sprawy związane z inwestycjami, infrastrukturą oraz bezpieczeństwem lokalnym są dla badanych istotniejsze aniżeli te dotyczące kultury, sztuki oraz sportu i rekreacji”⁶. Interesujące i poznawczo wartościowe są dane mówiące o korelacjach tej formy obywatelskiej aktywności z takimi wyznacznikami jak wiek i poglądy polityczne.

Wybory organów samorządowych to bardzo ważny aspekt polityki lokalnej. W ich wyniku zostaje uformowana instytucjonalna sieć władzy lokalnej

⁵ *Partycypacja obywatelska na poziomie lokalnym*, Preferencje Polityczne, nr 3/2012, s. 223.

⁶ *Budżet partycypacyjny – nowe narzędzie w rękach obywateli*, Political Preferences, No 12/2016, s. 162.

odpowiedzialnej za rozwiązywanie problemów życia zbiorowego lokalnej społeczności. To na tym poziomie struktury terytorialnej aparat władzy publicznej stoi najbliżej obywateli, a oni mają najbliżej do władzy. Zasady i procedury wyborcze stanowią przedmiot zainteresowań badawczych przedstawicieli licznych dyscyplin naukowych. Dla politologów wybory stanowią newralgiczny „moment” w procesie wyłaniania aparatu władzy publicznej, w którym materializuje się ustrojowa zasada zwierzchnictwa Narodu i wyłaniania przedstawicielstwa⁷. Zgodnie z art. 4.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. obywatele sprawują władzę poprzez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio. Ciężar realizacji zadań samorządu terytorialnego uczestniczącego w sprawowaniu władzy publicznej (art. 16 ust. 2 Konstytucji) spoczywa na powoływanych w tym celu instytucjach. Spośród nich (przedstawicielskie) organy stanowiące (w całym systemie samorządu terytorialnego) oraz organy wykonawcze (w podstawowych jednostkach samorządowych) powoływane są w drodze demokratycznych bezpośrednich wyborów. Kandydatka słusznie zatem lokuje wybory organów samorządowych jako czynnik rozstrzygający w kreowaniu instytucjonalnych mechanizmów odpowiedzialnych za realizację potrzeb mieszkańców, ich aspiracji cywilizacyjno-kulturowych oraz bezpieczeństwo terytorialnej, samorządowej wspólnoty. Na podstawie wyników badań własnych dotyczących wyłaniania sejmików województw (2018 r.) oraz elekcji prezydentów miast polskich (2002-2010) Autorka przedstawiła interesujące informacje, wnioski i oceny pozwalające lepiej poznać specyfikę tych wyborów, w tym uwarunkowania zapadłych rozstrzygnięć. Na uwagę zasługuje tu akcentowane mocno zjawisko swoistej emancypacji kandydatów na urząd prezydenta miasta, wyrażające się niezależnością od ośrodków partyjnych⁸. Interesujące komparatystyczne wnioski i oceny dotyczące zasad powoływania oraz pozycji burmistrzów w

⁷ Kandydatka podejmowała nader interesującą problematykę tzw. wyborów ekonomicznych (economic voting). Rozważania te oparte były na wynikach badań dotyczących hipotetycznej sytuacji wyborów. Zob. *Głosowanie ekonomiczne w Polsce z perspektywy deklaracji wyborców*, Political Preferences, No. 6/2013, s. 91-100. Brakuje jednak w tym opracowaniu odniesień do wyborów samorządowych.

⁸ *Partyjni czy bezpartyjni? Wyniki bezpośrednich wyborów prezydentów miast w Polsce.*[w:] *Partie polityczne w początkach XXI wieku: problemy rozwoju, organizacji i funkcjonowania*. Pod redakcją M. Wicławskiej. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Toruń 2013, s. 259-280. Podobne konstatacje znajdujemy w opracowaniu pt. *Early Elections of the Mayor of the City in Poland. Analysis of the Case of Ruda Śląska in 2022*, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2023, nr 3, s.273-284.

szesnastu państwach Europy Środkowo-Wschodniej jednoznacznie podnoszą walory poznawcze ocenianego cyklu⁹.

Ze szczególną uwagą i zainteresowaniem zapoznawałem się z opracowaniami poświęconymi sprawom bezpieczeństwa lokalnego. Podjęcie tej problematyki przez Kandydatkę wiąże się niewątpliwie z narastającymi w kraju napięciami i zagrożeniami będącymi efektem różnego rodzaju zakłóceń wewnętrznej równowagi społecznej, zaostrzeniem sytuacji politycznej i ujawniającymi się przejawami kryzysu w otoczeniu międzynarodowym. Zapewnienie bezpieczeństwa społeczności terytorialnych zyskało nowy wymiar z punktu widzenia treści tych zadań oraz metod i instrumentów działania władz publicznych. Problematyka znalazła się w polu zainteresowania badaczy kilku dyscyplin naukowych, w tym politologów.

W odniesieniu do tych opracowań rodzi się pytanie o ich tożsamość dyscyplinarną, gdyż problematyka w nich podnoszona i analizowana - co do zasady - jest przedmiotem zainteresowania nauk o bezpieczeństwie. Uwaga ta nie podważa w niczym zasadności sięgania przez politologów do dorobku innych, zwłaszcza pokrewnych dyscyplin naukowych. Może to bowiem służyć wzajemnemu wzbogacaniu wiedzy i umożliwiać bardziej efektywne rozwiązywanie problemów życia społeczności terytorialnych. Autorka przywołanych prac analizuje problemy bezpieczeństwa lokalnego w kontekście zadań organów samorządowych. I tu odnajdujemy przekonujący dowód nie tylko poznawczych korzyści, jakie daje odwoływanie się do ustaleń innych dyscyplin naukowych. Pełniejsza znajomość mechanizmów oraz zasad sterowania procesami życia zbiorowego na każdym poziomie struktury terytorialnej państwa jest ważną przesłanką zaspokajania potrzeb społecznych. Wśród tych zaś zapewnienie bezpieczeństwa jest jednym z pierwszoplanowych zadań władz publicznych. Staje się to szczególnie widoczne w sytuacjach kryzysowych (stany nadzwyczajne). Spór o dyscyplinarną przynależność wyników badań dotyczących bezpieczeństwa lokalnego, moim zdaniem, nosiłby w tym przypadku jednoznaczne znamiona sporu pozornego. Zapewnienie bezpieczeństwa społeczności terytorialnych to jedno z elementarnych zadań władz publicznych, co potwierdzają normatywne regulacje ustrojowych ustaw

⁹ *Leaders, managers or administrators – mayors in Central and Eastern European countries*, Polish Political Science Year Book 2019, nr 48 (1), s. 155-161).

samorządowych¹⁰. Ta zaś materia jest ważnym obszarem aktywności badawczej przedstawicieli różnorodnych dyscyplin naukowych.

Kandydatka problemy bezpieczeństwa lokalnego ukazuje głównie przez pryzmat zadań realizowanych przez odpowiedzialne za to instytucje na szczeblu gminy i powiatu, a zatem na poziomie lokalnym¹¹. Analiza ta mogłaby być wzbogacona krótką informacją o zadaniach samorządu województwa w tym zakresie. Ponadto, czego dowodzi dynamika wydarzeń ostatnich lat, pojawiają się nowe, nieznane dotąd zagrożenia, niejako spoza katalogu stanów nadzwyczajnych.

W kolejnym opracowaniu poświęconym „bezpieczeństwu w przestrzeni lokalnej” Pani Doktor wskazuje czynniki, które będą przybierać na sile, zakłócając porządek i bezpieczeństwo społeczności lokalnych¹². Są to: przemiany demograficzne, migracje wewnętrzne i imigracja, konflikty społeczne, terroryzm, działania wojenne oraz cyberprzemoc (op. cit., s. 53). Ostatnie, współautorskie opracowanie, zamykające cykl, poświęcone jest problemowi w zasadzie nieznanemu polskim władzom publicznym – pomocy uchodźcom z terenów Ukrainy po zbrojnej napaści Rosji na ten kraj w lutym 2022 roku¹³. Natychmiastowa reakcja samorządów, bez oczekiwania na instytucjonalne regulacje i rozwiązania ze strony państwa i jego władz centralnych, zapobiegła sytuacji kryzysowej i chaosowi. Napływ uchodźców i konieczność udzielenia im pomocy oraz nadal odczuwany przez nich stan zagrożenia zmuszały do nowego, adekwatnego spojrzenia na porządek i bezpieczeństwo, tak istotny aspekt polityki lokalnej. Opracowanie to jest jedną z pierwszych prób naukowej analizy tego zjawiska oraz sformułowania rekomendacji pod adresem władz publicznych, nie tylko organów samorządowych.

Opracowania wskazane przez Kandydatkę jako osiągnięcie naukowe wzbogacają nauki o polityce i administracji o nowe treści zawierające konstatacje, oceny i wnioski będące dojrzałą refleksją opartą na studiach nad

¹⁰ Zob. art. 7.1.14 ustawy o samorządzie gminnym, art. 4.1.15 ustawy o samorządzie powiatowym i art. 14.1.14 ustawy o samorządzie województwa.

¹¹ Zob. *Bezpieczeństwo w przestrzeni lokalnej*. [w:] *Podstawowe kategorie bezpieczeństwa narodowego*. Pod redakcją A. Żukowskiego i in. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Olsztyn 2015, s. 336-340.

¹² Zob. *Bezpieczeństwo lokalne wobec kryzysów na arenie międzynarodowej*, [w:] *Administracja publiczna. Bezpieczeństwo państwa w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego*. Redakcja naukowa D. Plecka, P. Rutkowska. Toruń 2017, s. 49-58.

¹³ Zob. *Local Governments in Poland in the Face of the Ukrainian Refugee Crisis*. [w:] *The Russia – Ukraine War of 2022. Face of Modern Conflict*. Edited by A. Kasińska-Metryka and K. Pałka-Suchojad. Routledge. London and New York 2023, p. 133-149.

literaturą, rozmaitego rodzaju źródłami oraz wynikami własnych badań dotyczących zjawisk i instytucji funkcjonujących w przestrzeni polityki lokalnej. Oceniane prace wyróżniają się łądem metodologicznym oraz jasnością/precyzją założeń i narzędzi teoretycznych. Ich treść charakteryzują też stałe odniesienia koncepcji i modeli teoretycznych do praktyki funkcjonowania badanych instytucji oraz realnych zjawisk społecznych i politycznych. Z tego wynikają dające się łatwo zauważyć dwa typy i zarazem poziomy narracji stosowanych przez Autorkę: narracja teoretyczna i metodologiczna oraz narracja operująca językiem i pojęciami praktyki, konkretnych spraw i zjawisk występujących w życiu społeczności lokalnych i regionalnych bądź przedmiotem decyzji i rozstrzygnięć instytucji samorządowych.

Kandydatka podejmuje problemy niekiedy rzadko pojawiające się na agendach innych autorów i w programach badawczych polskich ośrodków politologicznych. Jej opracowania przynoszą również nowe wątki tematyczne oraz propozycje dotyczące metod ich badania, opisu i wyjaśniania. Jednym z ważnych założeń metodologicznych przedsięwzięć badawczych Pani Doktor jest sięganie do empirii, praktyki społecznej i konfrontowanie modeli teoretycznych i prawnych z procesem funkcjonowania konkretnych instytucji. Za udane należy uznać próby przyswajania polskiemu czytelnikowi osiągnięć autorów zagranicznych oraz podejmowanie badań komparatystycznych ukazujących rozwiązania dotyczące struktury, zasad formułowania zadań i funkcjonowania władz lokalnych w innych państwach.

W licznych miejscach niniejszej recenzji, w trakcie analizy dorobku naukowego Kandydatki, zwłaszcza publikacji wskazanych jako „osiągnięcie naukowe”, formułowałem oceny wartości poznawczych i aplikacyjnych poszczególnych opracowań, nie szczędząc przy tym krytycznych uwag i polemiki z pewnymi treściami. Oceny te i uwagi stanowią w przeważającym stopniu wyraz moich przekonań i stanowiska co do krytykowanych ujęć. Nie negują one w żadnym stopniu i przypadku wartości poznawczych oraz praktycznej przydatności ocenianych prac.

Sformułowane w niniejszej recenzji uwagi i oceny dotyczące cyklu publikacji Kandydatki, wskazanego jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, upoważniają do stwierdzenia, że zawarte w nim opracowania stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny *nauki o polityce i administracji*. Wysoki poziom merytoryczny i metodologiczny ocenianych prac sprawia, iż zajmują one ważne, trwałe miejsce w dorobku polskiej politologii.

5. Aktywność naukowa Kandydatki

Kandydatka wykazuje się istotną aktywnością naukową¹⁴ na terenie macierzystej Uczelni, innych polskich placówek naukowych oraz współpracując z zagranicznymi ośrodkami akademickimi. Współpraca z krajowymi i zagranicznymi placówkami realizowana była w formie staży naukowych, udziału w konferencjach i międzynarodowych projektach badawczych, realizacji innych przedsięwzięć badawczych oraz dydaktycznych. Pani Doktor w latach 2012-2022 siedemnaście (17) razy wygłaszała w języku angielskim referaty na międzynarodowych konferencjach naukowych, w tym na konferencjach organizowanych przez ECPR oraz CEPESA¹⁵. Na konferencjach tych prowadziła panele (w języku angielskim) oraz powierzano Jej inne funkcje. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora (2009 r.) przedstawiała referaty na 39 konferencjach krajowych, w tym na czterech Kongresach Politologii¹⁶. Prowadziła również panele tematyczne. W latach 2015-2021 była członkinią bądź inicjatorką lub organizatorką ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych. Wchodziła w skład komitetów naukowych siedmiu (7) ogólnopolskich konferencji naukowych organizowanych w macierzystej Uczelni¹⁷.

W latach 2010-2023 była zaangażowana w prace ośmiu (8) europejskich lub innych międzynarodowych programach badawczych¹⁸. Należy do grona członków-założycieli projektu badawczego „Party Leaders Database”, grupującego 51 badaczy z Europy i USA. Udział w realizacji zagranicznych programów badawczych daje Pani Doktor możliwości propagowania informacji o problemach polskiego samorządu terytorialnego oraz gromadzenie bazy źródłowej na użytek własnych opracowań komparatystycznych. Tak jest między innymi w przypadku uczestniczenia w pracach projektu „Leadership for European Local Development 2040”, realizowanego w ramach Jean Monnet Chair (University of Ljubljana).

Pani Doktor aktywnie uczestniczy w ogólnopolskich projektach badawczych. Od 2013 r. brała udział w pracach czterech (4) takich programów, których podsumowaniem były publikacje autorskie bądź w opracowaniach zbiorowych. Aktualnie pracuje w międzyuczelnianym zespole badawczym podejmującym problemy „Współczesnych wyzwań działalności samorządu

¹⁴ Pełną, szczegółową ewidencję form aktywności naukowej Kandydatki zawierają: Załączniki nr 3 i 4 dokumentacji dołączonej do Wniosku Kandydatki.

¹⁵ Załącznik nr 4, s. 13-15.

¹⁶ Tamże, s. 8-13.

¹⁷ Tamże, s. 15-16.

¹⁸ Tamże, s. 18-20.

terytorialnego”. Efektem tych prac jest współautorska publikacja Kandydatki ogłoszona w pracy opublikowanej przez wydawnictwo Routledge (London-New York 2023). Zgodnie z informacją podaną w dokumentacji, trwają przygotowania do opublikowania dwóch kolejnych opracowań tego zespołu.

Kandydatka od 2012 r. przebywała na sześciu (6) zagranicznych stażach naukowych i wyjazdach badawczo-dydaktycznych¹⁹ w USA, Belgii, Francji, Czechach i (dwukrotnie) we Włoszech. Była to okazja nawiązania kontaktów międzynarodowych oraz bliższego poznania stanu badań naukowych w państwach pobytu, organizowania zespołów badawczych, a także praktyki i metodologii prowadzenia badań i upowszechniania ich wyników w wiodących wydawnictwach na świecie. Pobyt w zagranicznych placówkach jest bardzo ważnym czynnikiem Jej rozwoju naukowego. Znajduje to wyraz w szeregu opracowań powstałych na podstawie doświadczeń zdobytych za granicą oraz innych formach późniejszej współpracy z wizytowanymi ośrodkami.

6. Informacje o osiągnięciach organizacyjnych, dydaktycznych i popularyzujących naukę

Pani Doktor jest członkinią i aktywnie uczestniczy w pracach Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Od 2022 r. jest prezeską oddziału olsztyńskiego PTNP, a w latach 2016-2022 była sekretarzem tego oddziału. Jest też członkinią European Consortium for Political Research, czynnie uczestnicząc w pracach czterech sekcji. W działalności na rzecz Instytutu Nauk Politycznych oraz Wydziału Nauk Społecznych pełniła szereg funkcji związanych z realizacją zadań dydaktycznych i badawczych²⁰. Dwukrotnie pełniła obowiązki promotora pomocniczego w przewodach doktorskich. Bogata jest Jej aktywność dydaktyczna. Prowadzi zajęcia z przedmiotów politologicznych w formie wykładów, ćwiczeń i seminariów dyplomowych, stosując nowoczesne metody dydaktyczne, co budzi zainteresowanie i wysokie oceny słuchaczy. Od 2011 r. prowadzi zajęcia także w języku angielskim, adresowane między innymi do studentów zagranicznych w ramach programu Erasmus+. Sama ukończyła specjalny, roczny kurs dokształcający w zakresie języka angielskiego dla nauczycieli akademickich, realizujących zajęcia dydaktyczne w tym języku.

Kandydatka jest również aktywna w zakresie popularyzacji nauki, uczestnicząc w specjalnych programach Polskiego Radia Olsztyn oraz TVP3

¹⁹ Zob. Załącznik nr 4 dokumentacji dołączonej do Wniosku Kandydatki, s. 16-17.

²⁰ Tamże, s. 28-29.

Olsztyn poświęconych między innymi funkcjonowaniu samorządu terytorialnego, wyborom samorządowym, wyborom do Parlamentu Europejskiego i innym wydarzeniom politycznym. Do upowszechniania wiedzy politologicznej wykorzystuje też internetowe portale społecznościowe (researchgate.net oraz akademia.edu). W 2019 r. występowała w roli eksperta zespołu opiniującego wnioski w ramach VII edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Od 2016 r. wchodzi skład jury Olimpiady Wiedzy o Bezpieczeństwie i Obronności oraz Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, w których uczestniczy młodzież szkół średnich.

Dorobek naukowy, aktywność badawcza, organizatorska i popularyzatorska Pani Doktor oraz Jej osiągnięcia dydaktyczne znajdują uznanie władz Uczelni. Była Ona wyróżniana i nagradzana za pracę a także aktywną postawę i podejmowane inicjatywy w środowisku uczelnianym oraz poza nim. Trzykrotnie otrzymała indywidualną nagrodę III stopnia Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie za osiągnięcia w dziedzinie organizacyjnej.

* * *

Wysoka, pozytywna ocena dorobku naukowego Pani dr *Karoliny Tybuchowskiej-Hartlińskiej*, którą przedstawiam w niniejszej recenzji, w pełni uzasadnia opinię, iż Jej osiągnięcia naukowe, w tym cykl powiązanych tematycznie publikacji pt. *Teoretyczne i empiryczne determinanty polityki lokalnej – partycypacja, wybory, bezpieczeństwo*, odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1, pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 ze zm.). Kandydatka wykazuje się również istotną aktywnością naukową realizowaną w uczelni macierzystej, w innych uczelniach krajowych oraz w zagranicznych instytucjach naukowych (art. 219 ust. 1, pkt 3 powołanej ustawy).

Łódź, 5 stycznia 2024 r.

Alfred Rusnykowski

AK